

АКТУАЛНОСТ НА ПРОБЛЕМА ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ТЕАТРАЛНОПЕДАГОГИЧЕСКО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В ПОДГОТОВКАТА НА БЪДЕЩИ УЧИТЕЛИ (Резултати от измерителна процедура)

Росица Пенкова

Педагогически колеж – Плевен

Резюме. Статията анализира резултатите от проведена анкета със студенти от педагогически специалности на Педагогическия колеж – Плевен, към ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Измерителната процедура отразява мнението на студентите за прилагане на педагогическа анимация в обучението по български език и литература, в чиято основа е театралнопедагогическото взаимодействие, за изучаване и овладяване на съвременни педагогически технологии, които позволяват да се променят методите на организация на образователния процес, на характера на взаимодействие на субектите. Проведената анкета е с цел да се установи степента на разпознаваемост на същността на педагогическата анимация, степента на готовност за прилагане и степента на удовлетвореност на студентите от базовата им подготовка.

Ключови думи: театралнопедагогическо взаимодействие; педагогическа анимация; организация на свободното време

Съвременното състояние на образованието се характеризира с качествени изменения в областта на съдържанието, но тези позитивни тенденции се сблъскват с бавните темпове на реформиране на остарели методи, прилагани в образователния процес. Това изисква бъдещите педагози да бъдат обучавани не само в прилагане на иновативни интерактивни методи, но и в разбиране същността на изменения тип взаимодействие между главните субекти в системата на образованието.

Педагогическото взаимодействие е двустранен процес, в който преподавател и студент са субекти с една обща цел – успешното им обучение.

С. Колева, от гледна точка на социологията, определя взаимодействиеето като динамичен процес на взаимно влияние между две или повече обществени явления, предизвикващ взаимни изменения в техните функции, структура (Koleva, 1997: 65 – 67).

В психологията взаимодействието се определя като характеристика на съвкупно действие между два или повече предмета, социални явления, фактори, обединени в рамките на единен процес, според Л. Десев (Desev, 2003: 77).

Л. Попов определя педагогическото взаимодействие като взаимна обвързаност между дейностите на двата педагогически субекта, на причинно-следствените зависимости между тях (Роров, 1993: 104).

Съвременният образователен процес е насочен към партньорство (диалог) между обучаващ и обучаем за разлика от монологичния тип взаимодействие в традиционната система на обучение, като професионалното самочувствие на педагога не намалява с нарастване на свободата на обучаемите. Темповете на изменение на съвременния живот изискват прилагане на нови образователни технологии, които способстват за адаптацията на подрастващите към бързо променящия се свят. Организирането на съвременния образователен процес изисква от бъдещите педагози формиране умения за мотивиране на учениците към познавателна дейност. Позитивна мотивация може да бъде постигната, ако учебното съдържание е интересно за учениците, начинът на преподаване е интересен за тях и този, който ги обучава, също ги заинтригува. „Ролята на съвременния педагогически специалист надхвърля преподаването и необходимата за това педагогическа подготовка. Едно от най-големите предизвикателства, стоящи пред него, е да развива мотивацията за учене и стремежа към цялостно развитие на ученика“ (Gergova, 2019: 45). Немаловажен е фактът, че децата общуват по-дълго време със своите учители, отколкото със своите родители. Това означава, че личността на учителя оказва влияние при формиране на отношението на децата към света на възрастните, на неговото приемане или отричане. „Постигането на качество в педагогическите взаимодействия и достигането до очакваните резултати в образователно-възпитателен аспект означава използване на много ресурси“ (Zdravkova, 2020: 160).

При подготовката на бъдещите учители е необходимо да се отделя достатъчно внимание за изучаване и овладяване на съвременни педагогически технологии, които позволяват да се променят методите на организация на образователния процес, на характера на взаимодействие на субектите в системата. „На преден план излизат формирането, развитието и усъвършенстването на такива знания, умения и отношения, които да създават условия за успешна реализация на всеки в новите условия на социално-икономическо развитие“ (Buzov, 2020: 387). Бъдещият педагог ще бъде готов за тази нова роля, ако в професионалната му подготовка е отделено достатъчно време за формиране на умения за осъществяване на театрално-педагогическото взаимодействие, което осигурява диалогизирането на образователния процес, повишава мотивацията за учене и създава интерес.

Професията на учителя е близка до професията на артиста. Както актьорът въздейства на чувствата и ума на зрителите, така педагогът въздейства на учениците. Както режисьорът строи логиката на спектакъла, така учителят строи логиката на образователния процес, така че учебното съдържание да бъде възприето и разбрано от учениците.

Един от аспектите на новата образователна парадигма в контекста на театралнопедагогическото взаимодействие е овладяването на професионалната роля артист от профила на педагогическия специалист чрез развитие на творческия потенциал на основата на принципите на ефективно взаимодействие на театъра и педагогиката и създаване на творческа образователна среда.

Предмет на измерителната процедура, представена в настоящата статия, са образователните приоритети при подготовката на студенти, обучаващи се в специалност „Начална училищна педагогика“ и „Начална училищна педагогика с английски език“ от Педагогическия колеж в Плевен, структурно звено на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, свързани с образователния процес по български език и литература и прилагането на педагогическата анимация в обучението, в чиято основа е театралнопедагогическото взаимодействие.

Проведената анкета е с цел да се установи степента на разпознаваемост на театралнопедагогическото взаимодействие като основно ядро на педагогическата анимация, приложимостта на иновативни методи, степента на удовлетвореност на студентите от базовата им подготовка, както и насочване на вниманието към актуалността на проблема за прилагане на театралнопедагогически умения при работа с художествен текст в обучението по български език и литература. Анкетата е проведена с 56 студенти от специалност НУП и НУПАЕ, втори и трети курс, Педагогически колеж – Плевен, в периода 2018 – 2019 година. Тя включва данни за специалността и възрастта на анкетираните.

Инструментът за събиране на информация е нестандартизирана анкета, чиято основна част включва 10 въпроса. От тях два са отворени и изискват от респондента сам да конструира отговора си, а осем са с избираеми възможни отговори.

Основната част от анкетата включва въпроси, чието съдържание е свързано с преценката на студентите за същността на театралнопедагогическото взаимодействие като основно ядро на педагогическата анимация и средство за стимулиране и поощряване на читателската активност на учениците.

Анализът на въпросите, свързани със степента на разпознаване същността на термина педагогическа анимация, показва, че 94,6% от бъдещите педагози познават същността на анимацията в образователния процес като

стимулиране и поощряване активността на учениците в ученето чрез игри, забавления, атракции, които са предварително проектирани или спонтанни. Посочилите, че това е специфична форма на организация на педагогическия труд, са трима (5,4%). Провокирането на интерес към учебното съдържание в съвременните условия се постига чрез поднасянето му по интересен, разбираем и забавен начин, като се използват съвременни форми, присъщи на педагогическата анимация.

Всички (100%) студенти посочват образователното представление, екскурзията и празника като дейности, характерни при осъществяване на театралнопедагогическо взаимодействие между педагогическите субекти. Форум театърът, като съвкупност от иновативни техники, чрез който безотказно се решават проблеми, така че да са удовлетворени потребностите както на учителя, така и на учениците, е посочен от 40 от анкетиранияте (71%).

Студентите осъзнават, че съвременният професионален профил на педагога съдържа професионално-педагогическа компетентност за анимационна дейност, включваща компетентност за планиране, организиране, провеждане и ръководене обучението на децата в учебно и в извънучебно време. При отговорите на въпроса „Педагогическата анимация включва ли и анимация на свободното време на учениците?“ студентите, които са на мнение, че анимацията на свободното време на учениците развива ценностни критерии и ориентация към тях, са 48,2% (27 студенти). Другата многобройна група са тези анкетирани, според които анимацията на свободното време мотивира личния избор на ученика. Те са 46,4% (26 студенти). Най-малък е процентът (5,4%) на бъдещите педагози, които смятат, че организацията на свободното време е личен избор на ученика.

В отговор на въпроса за професионалните роли от профила на педагогическия специалист, които са свързани с прилагане на анимативния подход, 100 % от студентите разпознават ролята на учителя като аниматор – този, който чрез игри, забавления и атракции мотивира децата към активност, и 96,4 % от тях го разпознават като артист, който прилага идеите за театър в образованието. Анимацията съживява, вдъхновява, вдъхва живот. В ролята на аниматор началният учител открива нови възможности пред учениците, насърчава ги към активно включване в дейности, свързани с четенето. Учителят аниматор може да създаде мотивационна среда, в която децата да развиват специфични умения.

Отговорите на въпроса „Защо предпочитате от свободноизбираемите дисциплини тези, които са свързани с театралнопедагогическото взаимодействие?“ отразяват степента на познаване същността и спецификата на изучаваните от студентите дисциплини, свързани с прилагане на анимативния подход в обучението по литература. Учебните дисциплини „Теат-

рално и педагогическо взаимодействие“ и „Словесно-изпълнителска дейност“ са в системата за подготовка на бъдещите учители и безусловно са необходими, защото, говорейки за актьорски и учителски талант, става дума за личности, които творят сред хора. Студентите демонстрират познаване на основите знания и умения, които трябва да получат по съответната дисциплина. Броят на студентите, които имат мотивация да внедряват ефективни съвременни образователни практики, основани на опита и преживяното, са 96,4% (54 души). Седемнадесет от тях (30,4%) заявяват предпочитанията си към тези учебни дисциплини, защото театралнопедагогическото взаимодействие способства създаването на различна учебна среда, даваща възможност за формиране на положително отношение към изучаваното литературно съдържание. Осемнадесет от анкетираните (32,1%) избират тези дисциплини, защото разбират, че професионалната роля артист, която учителят е призван да изпълнява, изразява спецификата на съвременния професионален профил на педагогическия специалист. Деветнадесет студенти (33,9%) предпочитат тези дисциплини, защото смятат, че внедряването на театралните принципи в обучението по литература превръща общуването с художествения текст в приятно занимание, чрез което учениците придобиват инициативност, адаптивност и творческа изява. Съвременните ученици имат нужда от учене, което протича на фона на дейности, изискващи правене, дискутиране, преживяване, от разнообразни форми на активност. „Приложението на театъра в класната стая е свързано с активното участие на всички, ангажирани в процеса на обучението – учители, ученици, а понякога и родители. По този начин се създава възможност за педагогическо взаимодействие между участниците в учебния процес“ (Gergova, 2020: 277).

Изводът е, че студентите разбират значимостта на приложението на анимативния подход в обучението по литература. Реализирането на образователен театър в училище изисква от бъдещите учители педагогическо майсторство и компетентност за теоретическите и практическите аспекти на образователната драма като вариант на интерактивно обучение в часовете по литература в началния етап на основната образователна степен. Студентите усвояват теоретични и практически знания за етапите на подготовка на образователен театър, както и за реализацията на образователното представление. Те трябва да бъдат подготвени за театралнопедагогическа дейност с децата съобразно техните възрастови особености и целите на дейността.

Въпросът „Посещавате ли редовно лекциите и упражненията по избраните от Вас дисциплини, свързани с педагогическа анимация?“ от анкетата отчита интереса на анкетираните студенти към лекционния курс и упражненията по дисциплините, свързани с педагогическа анимация.

88% от тях посещават лекции и упражнения редовно, защото им е интересно и забавно, защото усвоената теория, приложена на практика, им дава увереност, че учебните часове по литература ще бъдат желани от техните ученици.

Останалите седем студенти (12%) посещават редовно лекциите само защото това е необходимо при формиране на текущата им оценка. Изводът е, че голяма част от бъдещите учители разбират отговорността си за формиране на ключовите компетентности в обучението по литература чрез прилагане на надеждни методически решения.

Отговорите на въпроса: „Смятате ли, че е необходимо да се включат нови дисциплини, свързани с професионалната роля аниматор в подготовката на бъдещия учител, и какви според Вас?“ отчита готовността на студентите за участие в иновативни лекционни курсове. 70% (39 студенти) от студентите са готови да се включат в иновативни лекционни курсове, свързани с професионалната роля аниматор. Направили своя избор да участват в лекционен курс по една от дисциплините „Театрално и педагогическо взаимодействие“ или „Словесно-изпълнителска дейност“, те демонстрират познаването на театралнопедагогическото взаимодействие, на театралната игра и идеите за играта като образователен модел, в който се реализира особен тип взаимодействие в урока по литература. Тогава урокът по литература е образователен модел за стимулиране на читателския интерес и формиране на читателска култура. Техният интерес е насочен към усвояване на нови театрални техники, участие в студентско театрално студио, овладяване на умения за работа с кукли. Студентите, които се колебаят относно своето участие, са 30% (17 студенти).

Изводът, към който водят отговорите на студентите, е, че основен компонент на новата педагогическа култура е нестандартният подход на педагогическата анимация, чието овладяване придобива актуалност.

Бъдещият педагог, научен да цени креативността, ще търси таланта на всяко дете, ще способства всяко дете да преживее множество образи, ситуации, отношения и постъпки. Студентите имат мотивация да внедряват ефективни съвременни образователни практики, в основата на които е театралнопедагогическото взаимодействие.

Въпросът „Вашите препоръки за подобряване на практическата подготовка на бъдещите педагогически специалисти, свързана с педагогическата анимация: (можете да посочите повече от един отговор)“ от анкетата отчита удовлетвореността на студентите от подготовката им за практическа работа в образователните институции.

Респондентите, според които часовете, предвидени за практическа подготовка, са достатъчни, са 24. Педагогическата практика е свързващо звено на теоретичното знание с моделите на конкретна образователна дейст-

вителност и трансформира обучението на студентите от лекционните зали в реална учебна среда. Хоспитирането е първата стъпка за изграждане на практически умения у студентите. Текущата педагогическа практика е предпоставка за провеждане на практическа дейност в реални условия. Най-важна е стажантската практика, която се явява заключително звено в професионално-педагогическата подготовка на студентите.

От всички анкетирани 27 са тези, които имат желание към практика хоспитиране да бъдат включени и наблюдения на педагогически практики, свързани със свободното време на учениците. Невникването в същността на зададения въпрос води до отбелязване на отговор, от трима от анкетирания, който не е свързан с приложение на педагогическа анимация, а с работа с учебна документация. 48% от студентите, теоретично подготвени за прилагане на анимативния подход в свободното време на учениците, имат желание към предвидените часове за практика хоспитиране да бъдат включени наблюдения на организирани празници, излети, екскурзии. Анимацията на свободното време на учениците изисква от учителя театрално-педагогически умения, нов начин на организация на средата, нова позиция на ученика и голяма творческа свобода.

Направеният анализ води до извода, че бъдещите педагози разбират, че педагогическата практика (хоспитиране, текуща практика и стажантска практика) е важна подсистема в тяхното обучение, звеното, което свързва теоретичните знания с конкретната образователна действителност.

Възможностите, чрез които бъдещите педагози смятат, че могат да подобрят качеството на подготвяните от тях уроци по български език и литература в началния етап на основната образователна степен, чрез осъществяване на театралнопедагогическо взаимодействие, са представени в таблица 1.

Студентите познават същността на педагогическата анимация като основна характеристика на театралнопедагогическото взаимодействие, познават спецификата на професионалния профил на педагогическия специалист и работят за формиране на умения за прилагане на професионалните роли на аниматор и артист. В курса на обучение се формират умения за прилагане на анимативния подход в обучението по български език и литература. Възможности за подобряване на представянето си по време на обучението студентите намират във включването на нови учебни дисциплини, свързани с театралнопедагогическото взаимодействие между субектите в образователния процес, както и във включване в часовете от хоспитиране за наблюдения на занимания в свободното време на учениците, празници, екскурзии.

В таблица 1 са представени и ограниченията, които студентите виждат при прилагане на театралнопедагогическо взаимодействие в обучението

по български език и литература. Сред тях са формалното присъствие в часовете по време на курса на обучение; несериозно отношение при подготовката на идейните варианти на уроците по български език и литература; непознаване методите, формите и похватите, характерни за театралнопедагогическо взаимодействие; недоброто развитие на уменията на бъдещите педагози за прилагане на професионалната роля на аниматор и артист в часовете по литература; липса на формирани умения за работа с родителите в откриване на връзка между организация на свободното време на учениците и нравственото възпитание.

Таблица 1. Възможности и ограничения за прилагане на театралнопедагогическото взаимодействие в обучението по български език и литература

Възможности за прилагане на театралнопедагогическото взаимодействие в обучението по литература като основен елемент на педагогическата анимация	Ограничения за прилагане на театралнопедагогическото взаимодействие в обучението по литература като основен елемент на педагогическата анимация
Студентите от специалност НУП и НУПАЕ разпознават теоретично същността на театралнопедагогическото взаимодействие като основа на педагогическата анимация.	Непознаване на йерархичната зависимост и взаимната обвързаност на театралнопедагогическото взаимодействие и театралнопедагогическите умения и недостатъчна теоретична подготовка.
Студентите демонстрират познаване на спецификата на професионалния профил на учителя и значението на професионалните роли на аниматор и артист в обучението по литература.	Неразбиране на професионалния профил на началния учител като съвкупност от лични качества и професионални умения, които се развиват по време на обучението.
Редовните посещения на лекции и упражнения по дисциплините, свързани с театралнопедагогическото взаимодействие, дават възможност за формиране на ключови компетентности в обучението по литература чрез прилагане на иновативни анимативни подходи.	Нередовно посещаване на лекции и упражнения или формално присъствие в часовете по дисциплините, свързани с педагогическата анимация.
Желанието на студентите да бъде увеличена продължителността на текущата и стажантска практика и към часове от хоспитиране да бъдат включени и занимания в свободното време на учениците, организирани чрез прилагане на нетрадиционни театрални техники.	Несериозно отношение при подготовката на идейните варианти на уроци по време на текущата или стажантската практика.

Позитивната нагласа на студентите относно включване на нови дисциплини, свързани с професионалните роли аниматор и артист.	Липса на достатъчна подготовка за работа с родителите в откриване на връзка между организацията на свободното време и нравственото възпитание.
Откриване на връзка между организацията на свободното време на учениците и ефективността на обучението по литература.	

Анализиране на възможностите и ограниченията за прилагане на театралнопедагогическото взаимодействие в обучението по литература насочва предстоящата работа в следните насоки:

- непрекъснато актуализиране на професионалните умения, свързани с театралнопедагогическото взаимодействие, в зависимост от програмните документи за развитие на образованието;
- създаване на възможности за демонстриране постиженията на студентите в областта на детската литература чрез организиране на театрални прояви на художествена самодейност;
- осмислянето на новата образователна парадигма ще доведе до формирането на знания, умения и отношения за създаване на такава учебна среда в часовете по литература, в която бъдещите учители ще изпълняват професионалните роли аниматор и артист;
- преодоляване липсата на интерес у учениците и техните родители към дейностите, свързани с повишаване на читателската култура и организиране в свободното време на учениците, чрез проява на педагогически умения за прилагане на техники, присъщи на театралнопедагогическото взаимодействие;
- формиране на умения у бъдещите педагози за демонстриране на постиженията на учениците чрез прилагане на алтернативни анимативни техники, които създават интерес към детската литература.

ЛИТЕРАТУРА

- Бузов, Е. (2020). Образование 4.0. – трансверсални проекции на образователно направление „Конструиране и технологии в предучилищното образование. В: *Сборник с доклади от международна научна конференция „Педагогическото образование – традиции и съвременност“*. Съст. М. Михова, В. Търново: Ай анд Би, 2019, ISSN 2534-9317, с. 379 – 387.
- Гергова, Хр. (2019). Активното учене в началния етап на основната образователна степен – възможност за повишаване на учебната мотивация. *Училищен счетоводител*, 10, 2019, с. 38 – 46.

- Гергова, Хр. (2020). На голямата сцена в спектакъла „учител – ученици – заедно“ – театърът в образованието. В: *Сборник с доклади от международна научна конференция „Педагогическото образование – традиции и съвременност“*. Съст. М. Михова. В. Търново: Ай анд Би, 2019, ISSN 2534-9317 с. 275 – 282.
- Здравкова, Б. (2020). За длъжността на педагогическия съветник и изискванията към неговата професионална квалификация. В: *Сборник с доклади от международна научна конференция „Педагогическото образование – традиции и съвременност“*. Съст. М. Михова, В. Търново: Ай анд Би, 2019, ISSN 2534-9317 с. 160 – 165.
- Колева, С. (1997). Взаимодействие, социално. В: *Енциклопедичен речник по социология*. Второ издание. Ред. С. Михайлов, М. Мирчев, с. 65 – 67.
- Десев, Л. (2003). *Речник по психология*. Булгарика. с. 77.
- Попов, Л. (1993). *Увод в педагогиката. Лекции*. София: Аскони, с. 104.

REFERENCES

- Buzov, E. (2020). *Образование 4.0. – transversalni projekcii na obrazovatelno napravlenie “Konstruirane I tehnologii v preduchilishtnoto obrazovanie, Sbornik s dokladi ot mejdunarodna nauchna konferenzia “Pedagogichesko obrazovanie – tradicii I savremennost”* Sast. M. Mihova, V. Tarnovo: I&B, 2019, ISSN 2534-9317, p. 387.
- Gergova, H. (2019). Aktivnoto uchene v nachalnia etap na osnovnata obrazovatelna stepen – vazmojnost za povishavane na uchebnata motivacia, *Uchilishten schetovoditel*, redactor Yavor Stamboliev, br. 10, p. 38 – 46.
- Gergova, H. (2020). На голямата сцена в спектакъла “учител – ученици – заедно” – театърът в образованието, *Sbornik s dokladi ot mejdunarodna nauchna konferenzia “Pedagogichesko obrazovanie – tradicii I savremennost”* Sast. M. Mihova, V. Tarnovo: I&B, 2019, ISSN 2534-9317.
- Desev, L. (2003). *Rechnik po psihologia*. Sofia: Bulgarica, p.77.
- Zdravkova, B. (2020). За длъжността на педагогическия съветник и изискванията към неговата професионална квалификация, *Sbornik s dokladi ot mejdunarodna nauchna konferenzia “Pedagogichesko obrazovanie – tradicii I savremennost”*. Sast. M. Mihova, V. Tarnovo: I&B, 2019, ISSN 2534-9317, p. 160.
- Koleva, S. (1997). Взаимодействие, социално. В: *Enciklopedichen rechnik po sociologia*. Vtoro izdanie. Red. S. Mihailov, Izd. Mihail Mirchev, 1997, p. 65 – 67.

Popov, L. (1993). *Uvod v pedagogicata. Lekcii*. Sofia: Askoni, p. 104.

ASPECTS OF THEATRICAL PEDAGOGICAL INTERACTION IN THE EDUCATIONAL PROCESS (Student survey)

Abstract. The article analyzes the results of a survey with students from the pedagogical specialties of the Pedagogical College - Pleven at the University of Veliko Turnovo „St.St. Cyril and Methodius“. The measurement procedure reflects the students' opinion about the application of pedagogical animation in teaching, which is based on the theatrical pedagogical interaction. The survey was conducted in order to determine the degree of recognition of the nature of pedagogical animation, the degree of readiness to apply innovative forms and methods of pedagogical animation and the degree of satisfaction of students in their basic preparation.

Keywords: theater-pedagogical interaction; pedagogical animation; leisure organization

✉ **Dr. Rositsa Penkova, Assist. Prof.**

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Pleven College of Education
Pleven, Bulgaria
E-mail: penkova_rb@abv.bg